

PŘÍLEŽITOSTI PRO SENÁT

při projednávání legislativy o Nejvyšším kontrolním úřadu

(senátní tisk 205 a sněmovní tisk 360)

Co může Senát získat?

(V úvahu připadající pozměňovací návrhy, které může Senát předložit a o nichž chce Sněmovna jednat - jak zaznělo na plénu Sněmovny při projednávání 12. 2 2020. Zároveň na dlouho poslední příležitost, jak změň dosáhnout, neboť Sněmovně se blíží konec volebního období.)

ÚSTAVA (senátní tisk 205)

- 1) Posílení pozice Senátu:** Vložením zákona o NKÚ do režimu čl. 40 (zákony, k nimž je nutný souhlas obou komor) si Senát nadále udrží kontrolu nad rozsahem působnosti NKÚ a navíc získá vliv na zbytek zákona, což je důležitá pojistka nezávislosti NKÚ. Zřejmě jedinou dosažitelnou možností, jak toho dosáhnout, je tisk 205. (Sněmovna zároveň varovala, že rozsáhlé doplňování dalších zákonů do čl. 40 nepodpoří.)
- 2) 60 dní na kvalitní projednávání zákonů:** Dosáhnout prodloužení času na projednávání zákonů v Senátu na 60 dnů je důležité s ohledem na elektronizaci legislativního procesu a další zkvalitnění korekční pozice Senátu vůči sněmovní legislativě. Senát po prodloužení dlouho volá, ale Sněmovna k němu není ochotna přistoupit. Prostor se na dlouhou dobu naposledy otevírá v souvislosti s dílčí novelou Ústavy obsaženou v tisku 205.

PROVÁDĚCÍ ZÁKON (sněmovní tisk 360)

- 3) Řešení významné kontrolní zátěže na obcích:** Senát dlouhodobě volá po řešení, které by ulevilo obcím od kontrol. Návrh takového řešení již rámcově existuje (navrhovali jej poslanci ODS, KDU-ČSL a STAN). Nejen tedy, že nová působnost NKÚ na obce nedopadne, ale navíc lze s příslušnou novelou zákona o NKÚ aktivně obcím od jiné kontrolní zátěže ulevit. Autorem řešení palčivého problému obcí tak může být Senát.

Popis předpokládaného legislativního procesu

Samotnou **novelou Ústavy** (senátní tisk 205) k rozšíření působnosti NKÚ nedochází. Ústava dává zákonodárci pouze zmocnění přistoupit k rozšíření působnosti v zákoně o NKÚ. Do novely Ústavy v tisku 205 mohou být pozměňovací návrhy začleněny i změny navržené Senátem (čl. 40, 60 dnů), a to díky projednávání metodou tzv. **člunku** (Sněmovna se Senátem si návrh ústavního zákona posílají do té doby, než jedna z komor návrh schválí nebo zcela zamítne).

Návrh na konkrétní podobu rozšíření působnosti NKÚ je obsažen v **novelě prováděcího zákona** (sněmovní tisk 360), který se nachází těsně před závěrečným hlasováním ve třetím čtení v Poslanecké sněmovně. Sněmovna jej Senátu ještě nezaslala, aby poskytla čas na projednání novely Ústavy. (Senát má totiž na projednání Ústavy neomezenou dobu, zatímco prováděcí zákon bude muset projednat do 30 dnů.)

Obsah tisku 360 už se tedy ve Sněmovně nemůže změnit, jen Senát může při svém projednávání navrhnout pozměňovací návrhy (např. **návrh na řešení významné kontrolní zátěže**), proto je jisté, že

KONTROLY NKÚ SE NEBUDOU VZTAHOVAT NA OBCE (novela cílí na audit státních firem a krajů)

Návrh (v tisku 360) do působnosti NKÚ **nezačleňuje** obce I., II. ani III. typu, nýbrž cílí především na **státní firmy a kraje**. (NKÚ tedy ani po novele nebude kontrolovat 99,6 % obcí, ale případně pouze 26 statutárních měst.)

PROČ JE DOBRÉ ROZŠÍŘIT PŮSOBNOST NEJVYŠŠÍHO KONTROLNÍHO ÚŘADU?

NKÚ je pravou rukou Parlamentu při hodnocení veřejných politik a činnosti vlády

Nejvyšší kontrolní úřad **neukládá pokuty**, byl založen s cílem stát se **pravou rukou Parlamentu**. Parlament by bez něj totiž byl odkázán pouze na informace získané od vlády.

Vláda však přirozeně nemá zájem podávat informace o tom, co jí špatně funguje. A mnohdy špatně nastavené procesy či chyby není vláda ani schopna pojmenovat, neboť jejím ministerstvům chybí **systémový nadhled**. Ten umí poskytnout jen NKÚ.

NKÚ je také jediná instituce, která **systematicky vyhodnocuje vládní politiky**, tzn. odpovídá na otázky: Splnilo opatření nastavené cíle? Proč něco nefunguje? Jak to může fungovat lépe? NKÚ ale sám zajistit nápravu nemůže, na to nemá kompetence a není to jeho úkolem.

NKÚ je poloslepý, protože se na něj při reformách zapomnělo

Nejvyšší kontrolní úřad je **poloslepý** a s ním i Parlament. NKÚ může auditovat jen polovinu z cca **3 bilionů** veřejných peněz. Polovina jemu, a tedy i veřejnosti a zákonodárcům, zůstává skryta. Proč?

Protože od 90. let se postupně státní finance stávaly podmnožinou veřejných financí - vznikly kraje, státní akciové společnosti apod. - ale **změnám nebyla uzpůsobena působnost NKÚ**, který tak z části oslepl, protože dnes NKÚ vidí jen na státní, ale ne na zbylé veřejné finance. Na poloslepý NKÚ nejvíce doplácí Senát, který nemá na vládu přímý vliv, na rozdíl od Sněmovny.

Proč je okleštěná působnost NKÚ problémem?

Dostavba JE Dukovany státní firmou ČEZ bude probíhat za veřejné peníze, ale pouze pod dohledem vlády. NKÚ na projekt nedohlédne, protože ČEZ je státní akciová firma. O tom, jak bylo vynakládání nejméně 160 miliard z veřejných rozpočtů účelné, hospodárné a efektivní, se tedy zřejmě nic nedozvíme. Vláda takové audity nedělá.

Na pomoc epidemií zasažené ekonomice stát vynakládá desítky miliard. Velká část těchto peněz je rozdělována skrze státní akciové společnosti (např. EGAP, a.s., či PGRLS, a.s.). NKÚ dnes nemůže provést audit státních akciových společností, a poukázat tak na systémové nedostatky ani popsat konkrétní chyby, jejichž náprava by pomohla žadatelům a zefektivnila vynaložené prostředky.

O změnách v rozpočtovém určení daní se mluví neustále. Doposud však nikdo komplexně nepopsal, jaký vliv měly již proběhlé změny na rozpočty různých kategorií samospráv. Z takové evaluace by teprve poté mělo vyjít doporučení optimálních a předvídatelných změn. V Rakousku či na Slovensku je při takových reformách NKÚ ceněným partnerem i pro obce.

Na platy učitelů, zdravotníků, zaměstnanců v sociálních službách stát posílá stále více, ale tyto platy nejdou vždy jen čistě ze „státního“. Ne všichni tak dostanou přidáno stejně. Proč? NKÚ by mohl sledovat tok peněz a popsat, proč vznikají nerovnosti. Nemusí to být zlým úmyslem, může se jednat o podfinancovanost některých regionů či zařízení, specifické potřeby nebo špatně nastavenou intervenci státu.

CO NEJVYŠŠÍ KONTROLNÍ ÚŘAD LETOS ZJISTIL A VLÁDA SE TÍM NECHLUBÍ?

MZem nevyhodnotilo, zda sloučením ústavů skutečně došlo k úspoře financí. Nedošlo.

Ministerstvo zemědělství v roce 2014 sloučilo Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský se Státní rostlinolékařskou správou s výhledem uspořené nákladů ve výši 97 milionů korun. Jaký vliv sloučení mělo ministerstvo nikdy nevyhodnotilo. Vyhodnocení provedl až NKÚ: Sloučení ústavů úsporu nepřineslo, výdaje naopak o 37 milionů korun vzrostly. (TZ ke KA č. 19/24 ze 7. 9. 2020)

MD neplní své povinnosti ve vztahu k monitoringu stavu mostů

“Ministerstvo dopravy nemá žádnou analýzu stavu mostů a péče o ně. Od roku 2007 má MD ze zákona povinnost vést centrální evidenci pozemních komunikací, dosud ale nevydalo ani příslušný prováděcí předpis. Už v roce 2007 přitom utratilo 2,7 milionu korun za návrh vyhlášky a vytvoření internetové aplikace. Vyhlášku ale nevydalo a aplikaci nevyužilo. Jednotný systém, který by obsahoval přesné informace o stavu mostů a jejich závadách, stále neexistuje.” (TZ ke KA č. 19/10 ze 17. 8. 2020)

MMR vynakládá peníze v rozporu s cíli, na které jsou určeny

“Podpora měla [podle státního rozpočtu] sloužit na demolice budov v obcích se sociálně vyloučenými lokalitami (...). MMR ale neurčilo, že objekt k demolici se musí nacházet přímo v sociálně vyloučené lokalitě nebo s ní alespoň souviset. Z 94 demolic, které získaly podporu v letech 2016–2018, jich bylo 37 v obcích, kde vyloučené lokality nejsou.” (TZ ke KA č. 19/22 z 10. 8. 2020)

MZdrav vynakládá miliardy na aplikovaný výzkum bez aplikovatelných výstupů

“Ministerstvo [zdravotnictví vyplatilo v programu pro aplikovaný zdravotnický výzkum] přes 3 miliardy korun. Očekávalo 415 aplikovaných výsledků, vznikly dva. Naproti tomu u publikační činnosti (...) vzniklo místo plánovaných 180 výstupů 2 945 článků nebo publikací. Navíc MZd u tohoto už ukončeného programu nevyhodnotilo stanovené cíle ani nesledovalo přínosy podpořených projektů.” (TZ ke KA č. 19/17 z 22. 6. 2020)

MPO nevyplatilo z plánovaných miliard na vysokorychlostní internet ani korunu

“MPO mělo v plánu vyplatit na dotacích [pro zavádění vysokorychlostního internetu] 13,8 miliardy korun z fondů EU. (...) MPO navíc za téměř pět let trvání programu nevyplatilo žádnou dotaci, a to kvůli špatně nastavené podpoře a nedostatečné přípravě programu.” (TZ ke KA 19/15 z 1. 6. 2020)

MO soustavně prodražuje servis vozidel, na kondici vozového parku to však není znát

V kontrolovaných letech bylo provozuschopných méně než 43 % tanků. Jeden z vyproštovacích tanků nebyl schopen provozu dokonce 3,5 roku, což je téměř pětina jeho životnosti. (...) Při nákupech techniky i u servisních služeb využilo MO ve všech kontrolovaných případech výjimku ze zákona [nebo JŘBU]. To, že jsou smluvní ceny odpovídající, dokládalo znaleckými posudky, [které] podpořily navýšení ceny obrněných vozidel (...) o 60 % oproti předpokladům, konkrétně z 1,3 miliardy korun na 2 miliardy korun. U rámcové dohody [pro BVP] MO zvýšilo cenu o 795 milionů korun, což je o 270 % oproti předchozí rámcové smlouvě.” (TZ ke KA č. 19/13 z 25. 5. 2020)